

igazgatója a Kisalföldi népművészetről, a népművészet eredetéről, dr. Timaffy László tanár pedig a népi díszítő motívumok szimbolikus jelentéséről beszélt a szakkör tagjainak. Mindezzel — az érdeklődés felkeltése mellett — az a célom, hogy kifinomultabb, művészibb ízlésre neveljem tanulóimat, s felhívjam figyelmüket az alkalmazás bő lehetőségeire.

Készítettünk rátéteseket, kalocsai kézelőket, tarisznyát, megismerkedtünk a népi batik — kékfestés — technikájával, megpróbáltuk a hímes tojás készítését. A népszokások megismerése közben bővebben foglalkoztunk a *népi játékokkal*, hiszen az általános iskolás korhoz még a játék áll a legközelebb. Eredeti énekes-táncos gyermekjátékokat tanultunk. Ezeket a játékokat a gyermekek szívesen játsszák szünetben, közös összejöveteleken.

Szakkörünk többféle módon is bekapcsolódik az úttörőcsapat kulturális életébe. Munkáinkkal kiállításon vettünk részt és dicséző oklevelet kaptunk. Beneveztünk az úttörőmozgalomban meghirdetett „Művészet Vándorútján” c. akcióba, s ezért viselhetjük a „Művészet barátja” címet. Népi játékokkal eljutottunk a városi Úttörő Kulturális Szemlére, ahol ezüst oklevelet kaptunk.

Minden elismerés mellett, számomra mégis az jelenti a legtöbbet — s ez célom is —, hogy a népművészet megbecsülésén keresztül minél több gyermek tanulja meg látni a szépet, s fejlődjék ki benne a valódi értékek iránti fogékonyság.

Bedécs Gyula:

A közgyűjtemények jelentősége a helytörténeti szakkörök munkájában

Az iskolai szakkörök programját az iskola jellege és a tanulók tárgy iránti vonzódásának mélysége szabja meg. Ezzel kapcsolatban megállapíthatjuk, hogy a szakközépiskolai és a szakmunkásképző iskolák helytörténeti szakkörrei szabadabban állíthatják össze programjukat, színesebb, látványosabb formákat választhatnak, jobban elszakadhatnak a tanórán tanultaktól, mint a gimnáziumok szakkörői. A gimnázium egyetemre előkészítő iskola, tanulóinak zöme felsőfokú iskolákban kíván továbbtanulni. Az a tanuló, aki műszaki vagy reál pályára készül, még akkor sem jár szakkörre, ha szereli a történelmet; az a tanuló viszont, aki human pályára készül, igényli, hogy a szakkör segítse a felvételihez és előkészítse a remélhető egyetemi studiumokra. Ez pedig azt jelenti, hogy a helytörténeti szakkör programját szorosan kell kapcsolnunk a történelemóra anyagához.

Természetesen felmerülhet a kérdés, hogy nem szűkül-e le a helytörténeti szakkör munkája, s hogy tudunk-e ennnek az igénynek megfelelő mélységű anyagot találni. A helytörténet oktatási és nevelési értékét számos cikk és tanulmány elemzi. Ezek megállapításai közül — az előbbi kétely feloldására — két elemet emelnénk ki. Az egyik: a helytörténet kimeríthetetlen gazdaságban áll rendelkezésünkre. S ez azt jelenti, hogy a tanmenetbe iktatható helytörténeti és múzeumi órán túl az elmélyültebb tanulmányozásra is tudunk a tanulók által kutatható és megszólaltatható anyagot mellékelni. A másik érték a helytörténet komplexitásában van. A levéltár poros iratkötegei a múlt életének egy-egy mozaikját őrzik. Pl. A gazdasági világválság szörnyű nyomorát dokumentálják a munkanélküliek munkát kérő levelei. S amikor elme-gyünk a Xantus János Múzeumba, ott látjuk a sivár munkáslakást: a pokroccal letakart dikóval, a gyalulatlan asztalon a pichbógréval, az egy szál vezetéken lógó csupasz villanykörtével. S a munkáslakás kegyetlen nyomorúsága élettel telik meg, amikor a Győri Hírlap 1929. február 27-i számának „pillanatképeit” olvassa a tanuló: „Egy család a többi közül. Az apa ács, nyolc hónapja munkátlan. Hét gyerek: 2—8 évesek. Se étel, se ruha, se meleg.”

A helytörténetnek az a gazdagsága és komplexitása adja a lehetőséget is és a feladatot is, hogy együtt szólaltassuk meg az újság néma lapjait, a múzeum tárlókban és raktárakban őrzött tárgyait és a levéltár iratkötegeit.

Más célja! és módszertani fogással dolgozunk az elsős, illetve a felsős tanulókkal. A téma kiválasztásánál ragaszkodnunk kell a tantervi anyaghoz, ez azonban nem jelenti azt, hogy annak tanórai feldolgozása időben egybeesne a szakkörj munkával. Ezért a tanulók életkori sajátosságait figyelembe véve olyan témát kell választanunk,

amelyhez mind a három közgyűjteményben találunk anyagot. Egy régészeti téma csemege lenne a régészeti raktárban, még a könyvtár is adna hozzá „anyagot”, de a levéltári dokumentumok ehhez a témához nem kapcsolhatók. Mind a három helyen kutatható téma viszont a végvári élet, a nemesi életmód, a céh és a céhszervezet stb. A felsős tanulók hasonló, de nehezebb forrásanyagból kibontható feladatot kapnak: kommunisták harca a gazdasági válság éveiben, munkástüntetések, sztrájkharok egy meghatározott időben stb.

A feldolgozás menetét mellőznünk kell, csupán azt jelezzük, hogy a téma — pl. *élet a céhben* — kutatása milyen segítséget adhat egy-egy közgyűjtemény feltárásához és megszólaltatásához. Elsőként a *könyvtárba* megyünk. Keresve az anyagot a céh életének bemutatásához, ismertetjük a könyvtár használatát. Felső tanulók, sőt olykor a felnőttek is gyakran a polcokról gyűjtik össze a szakirodalmat és teljesen véletlenszerűen összeállt, nem pedig összeállított bibliográfiával dolgoznak. Először a katalógus szekrényeket mutatjuk be, s azt, hogy milyen anyagot ölelnek fel, illetve milyen anyag található a könyvtárban. Ezután ismertetjük a katalógus használatát, a művek kiválasztását, a kikereséshez szükséges könyvészeti adatok kijegyzetelését stb. Majd — gyakorlatként — összeállítjuk a téma — élet a céhben — bibliográfiáját. Ebből a címjegyzékből mindenki elolvas egy könyvet vagy egy tanulmányt s ennek ismeretében megyünk a múzeumba.

A múzeum gazdag anyagából a helytörténezzel összeállítottunk egy blokkot olyan tárgyakkól, írott emlékekből, amelyek a céh életéről adnak keresztmetszetet. Kérdéseink is erre vonatkoznak. *Milyen bizonyítékokat tudsz felsorolni ahhoz, hogy a céh érdekvédelmi szervezet?* (lársas-pipa; céh-láda; céh-szabályzat stb.) című kérdést kapnak kézbe, s ezeket leírva, megfigyelve válaszolnak. *Kövessd nyomon a mesterré válás útját!* E kérdés megírásához is címleti és tárgyi emlékeket mellékelünk (vándorkönyv és bezállóhelyet jelző tábla, céhszabályzat és mester-remek stb.).

Ezután a *levéltárban* a XIX. századi iparfejlődés és céhszervezet ellentmondásait feltáró leveleket emeltük ki. Ezeket adtuk kézbe és ezek alapján kellett a kérdésre — *Miért vált a céh a gazdasági fejlődés gátjává?* — válaszolni.

Ugyanígy jártuk végig a közgyűjteményeket a *Végvári élet* című téma feldolgozásával is. Először megkerestük az irodalmát, majd a múzeum fegyvertörténeti gyűjteménye után a XVI—XVII. századi nemesi címerleveleket mutatta a levéltáros.

A felsős csoport foglalkozásai is hasonló módon rendeződnek, csak éppen minőségileg más foglalkozásokról van szó. Alsós csoportnál a könyvtár használatának gyakorlása a célunk, most a könyvtár forrásanyagának alkalmazását állítottuk előtérbe. Nem egyetlen, konkrét történelmi helyzet leírásába illesztett dokumentum visszakérdéséről van szó, hanem egy feladatnak a könyvtár sajtógyűjteménye alapján történő feldolgozásáról.

A gazdasági válság idején megerősödő munkásmozgalmat mutatja a győri kommunisták meg-megújuló jelentkezése röplapszórásokkal, feliratfestésekkel, a munkanélküliek megmozdításának szervezésével. Erről — a sajnálatos lebukások révén — a Győri Hírlap is beszámolt. A beszámolók bár szétszórtak ugyan, de nem túl időigényes munkával egységes egészzé fűzhetők. Ez az anyag a kommunisták élvhűségét és állhatatosságát tükrözi. Az újság írásai a régi Győrt idézik. A Vilmos császár- és a Baross utat, a tüntetések útvonalát, a Korona-közt, a gyűlések színhelyét, a budai-barakkokat és a külvárosi negyedeket. S ezek kapnak képi bizonyítékokat a múzeumban. A múzeum tárlói, a fotógyűjtemény lapjai a múlt életének keretét adják. S ezt a képet egészítjük ki a levéltárban. Az újság is beszámolt róla, hogy „a kommunista agitációs munkának a fő fészke különben a Természetbarátok Egyesülete volt. A győri egyesület kirándulásokat szervezett és a turistakodás leple alatt folytatta föld alatti szervező munkáját”. A közölt beszámolóhoz találunk a levéltárban szemelvényeket. Az egyik blokk — amit a levéltár kutatói állítottak össze, az eszperantista munkások szervezetének működését mutatja. Az iratanyag jól dokumentálja, hogy ez is fedőszerv volt, hiszen a lefoglalt iratanyagok jórésze kommunista agitációs röplapokból állt.

Az újság cikkei és a levéltári forrásanyag alapján válaszolhatják meg a kérdést: *Milyen eszközökkel harcoltak a kommunisták a gazdasági válság éveiben?* S közben kibontakozik előttünk az illegális kommunista mozgalom ezer veszélye, a harc formája, a harcot vállalók bátorsága és állhatatossága. S ezután lépünk tovább. Az összegyűjtött anyag még nem elég, hiszen marad megválaszolatlan kérdés. Milyen volt a kommunisták kapcsolata a párt központi vezetőségével? Hogyan viszonyultak a szociáldemokratákhoz? Hogyan értékelték a mozgalmukat? Erre a diákok még nem tud-

nak választ adni — hiszen ehhez mélyebb és alaposabb ismeret kell. Ezért kértük a kor kutatóját, adjon választ a kérdésekre. A történész töprengése, gondolatfűzése új oldalról viszi közelebb tanulóinkat a történelemhez. S ezzel a témával a legújabb kor tanulmányozásához jutunk. Az akkori harc hősei még élnek. Visszaemlékezéseik életet visznek a kicsit személytelen kutatásba. Egy tanuló — aki *Balogh Ferenc* életútját kutatta (Győr környéki faluból indult, és az orosz hadifogságban jutott el a Vörös Gárdába, majd itthon teljesedett ki a Tanácsköztársaság idején, később pedig a földosztás munkájában) — vallotta, hogy a visszemlékezők megerősítették az újságban írottakat s jelentősen hozzájárultak Balogh Ferenc egyéniségének megismeréséhez.

Ez a tanulói vélemény össze is foglalja munkánk lényegét. A könyvtári anyag feltárásával a múzeum gazdag készletének megszólaltatásával és a levéltár múltat őrző dokumentumainak elemzésével válik a múlt életszerűvé. És így lesz erősebb a szál, amely a helyhez köt.

Dr Barsi Ernő:

Honismereti munka a győri Tanítóképző Főiskolán

Ha megkérdezném Önöktől, hogy honnan kapták a lángot, amely honismereti munkájukat táplálja, akkor biztosan megjelenne emlékezetükben egy-egy régi tanítójuk, tanárunk alakja, aki elsőként irányította figyelmüket ilyesféle területre és szeretettette meg életre szólóan ezt a munkát. Én is drága tanítóm-tól: édesapámtól kaptam hozzá az első indítást. Még egyetemista gyerek voltam, mikor Sály monográfiájához, néprajzához gyűjtött anyagot és én alig vártam, hogy este hazajöj-jön, s elmondja mindazt, amit neki a falusiak beszéltek. Tovább élesztette bennem a lángot a Sárospataki Főiskola. Osztályfőnököm, magyar—latin szakos tanárom: *dr. Harsányi István* és *dr. Ujszászi Kálmán* professzor úr biztatására fogtam hozzá gimnazista koromban az első kezdetleges kis gyűjtéshez, és minden, amit ezen a téren elértem, az ő magvetésük-ből sarjadt ki.

Ott viszont, ahol értékeink pusztulásának vagyunk tanúi, okát a legtöbb esetben abban találhatjuk meg, hogy nem állt a háttérben olyan pedagógus, aki értékeink megóvására nevelte volna a vétekezőket. Így szórták ki például egy szép napon az évszázados múltú győri Ének- és Zeneegylet sok becses kéziratot anyagát egyik művészeti iskolánk könyvtárából, mivel arra a kérdésre, hogy használ-ják-e ezeket a tanítási munkában a tanárok, azok nemmel válaszoltak. Aztán kidob-ták a múlt század eleji kéziratot népdalgyűjteményeket éppúgy, mint *Wagner Richard* Győrbe sajátkezűleg írott levelét, mert hiszen a hegedű- vagy zongoratanárok ezekből nem játszották növendékeiket. Hogyan fordulhatott elő ilyesmi? Úgy, hogy annak, aki ilyen rendelkezést adott ki, biztosan sohasem volt olyan tanítója, tanára, aki a hon- ismereti munka szépségeit egy kicsit is megízleltette volna vele. Milyen szerencse, hogy *Czigány Béla* tudomására jutván az eset, egy pajtáskocsival azonnal a helyszín-re sietett és bevitte a győri múzeumba azt az anyagot, ami még menthető volt.

A honismereti munka főiskolánkon egyidős a győri tanítóképzés felsőfokúvá vá-lásával. Mindjárt az induláskor, 1959 őszén a Néprajzi Múzeum akkori osztályvezető-helyettese, *dr. Morvay Péter* hivatalosan elrendezte, hogy néprajzi szakkört vezet-sek. Akkor még csak egyetlen néprajzi pályázat állt mögöttem, hiszen zenei vonalon fejtettem ki addigi munkásságomat. Mégis megkaptam a megbízást ehhez a számom-